

1. számú melléklet - Kutatási Terv

Emlékezeti helyek a népi kultúrában – a népi kultúra emlékezete

1. A kutatási előzmények

A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke és az intézményünk mellett működő MTA Néprajzi Kutatócsoport immár több mint fél évszázada hosszú távra felépített, tudatosan tervezett empirikus néprajzi vizsgálatokat végez a Kárpát-medence északi, északkeleti és keleti területén elhelyezkedő történeti megyékben. A Hungarológia alprogram részeként a korábban megkezdett tudományos munka folytatása, illetve elmélyítése a célunk.

2. A kutatási program célja

A tervezett kutatásainkkal arra kívánunk rávilágítani, hogy a jelenben élő társadalmi, műveltségi keretek között a *kollektív kulturális emlékezet* a lokális identitásokat hogyan fogalmazza meg, illetve az emlékezet *folymatos változása* milyen módon írja át újra és újra a helyi kötődési mintákat. Kutatási tervezetünkben a népi kultúra napjainkban zajló „második megszerkesztésének” lokális folyamatait elemezzük *a tudományunk jellegének megfelelően* helyi, empirikus vizsgálatokkal, „mélyfúrásokkal”, a terep közvetlenségében.

Ennek megfelelően célkitűzésünk, hogy a Kárpát-medence északkeleti tájain – tudományos települési mintavétel után – a jelenlegi országhatár mindkét oldalán, előzetes szempontrendszer alapján kiválasztott kistelepüléseken és az azokat magukban foglaló kistérségekben vizsgáljuk a régió településein a tradicionális műveltség emlékezeti hagyatékának feltárását és a történelmi háttérbe ágyazott elemzését.

3. Kutatás kivitelezésének terve és a várható eredmények.

A néprajzi terepmunka velejárója számos kulturális ún. *reliktum elem* felszínre bukkanása, amelyek jelenleg is a mindennapi lokális műveltség részét képezik. A „reliktum-jelenségeknek” történelmi távlatokban való vizsgálata azonban nem jelenti azt, hogy azoknak önálló történelmi mélységet kell szerkesztenünk, és hogy azokat idegenségükben, a többi kulturális elem kontrasztjaként, valamiféle archaikus önálló műveltségi kép megszerkesztése érdekében zárványként kellene vizsgálnunk. *Ezzel a felfogással ellentétben legfőbb igyekezetünk az, hogy felbontva a „kövületjellegét”, ezekre az elemekre – természetesen az adott jelenség történelmi kontextusának tisztázásával – a mai kultúra összefüggésében tekintsünk, és a jelen lokális kollektív emlékezetében betöltött szerepüket így értelmezzük.*

Vázlatos résztémaköreinek:

Kollektív tudat – népi kultúra

– a régió magyar agrártársadalom szellemi örökségének feltárása: pl. elbeszélthagyományok (történeti és költészeti hagyományok), sztereotípiák, mítoszok, népi vallási tradíciók, nemzetprezentációk, zenei és táncműveltség, díszítőtevékenység, szimbolizáció.

– A régió paraszti életmódjának emblematikus emlékezeti formái: pl. étkezési, fogyasztási, termelési szokások, öltözködési kultúra színei.

– A népi emlékezet „írott raktárainak” vizsgálata: Az elbeszélthagyomány mellett levelek, naplók, historia domusok, lokális összeírások, egyházi és gazdasági iratok, feliratok, könyvtárak, helyi újságok, képi kultúra (szentképek, templomi lobogók, falvédők, stb.) vizsgálata.

– Az objektív lokális terek emlékezeti szerepe a népi kultúrában: Templom, temető, faluház, közösségi ház, főtér, utca, lokális építészeti hagyományok.

Elsődleges célunk – a néprajztudományon belül maradva – az, hogy arra a bár nehezen megválaszolható kérdésre keressünk választ. *Mit jelent (és jelentett) örömet lelni, teljes életet élni a tájban?* Hogyan és milyen úton lehet (lehetett) a *modernitás* igényeit és a lokális történeti, népi hagyományokat összeegyeztetni? Milyen módon, milyen átírt formanyelvben igyekeznek a helyi közösségek táji harmóniájukat emlékezetükben és kultúrájukban megtartatni? Azaz, milyen volt egykor és mit jelent ma a „Raumgeist”, a lokális hagyományok, tapasztalatok emlékezetének kötöttsége?

A néprajztudomány módszertanának eszközkészletével folytatott kutatások eredményeiről a kutatócsoport tagjai magyar és idegen nyelvű publikációikban, valamint hazai és külföldi konferenciákon tartott előadásaikon adnak majd számot.